

tenhle chleba nežeru!

S FRANTIŠKEM DRYJEM O JEHO ANGAŽMÁ

Tvá připravovaná sbírka básní *Ach! (angažovaná poesie, A. D. 2013)* se hlásí explicitně k básnické angažovanosti. Co přesně takové psaní probudilo?

Angažovanost v užším smyslu slova, tj. zájem o vnější, sociální rozměr světa a věci veřejné speciálně, je trvalou součástí mé osobnosti, tedy i jejích občasných tvůrčích přeskupování a výronů. Tvorba se organicky vztahuje k subjektu i k objektu, to je snad trivialita, dokonce oba přístupy jsou komplementární a průlinčité, skrze subjekt uchopujeme objekt a obráceně. Co se mění, jsou důrazy. Někdy je percepční a emocionální energie a z ní krystalizující básnická myšlenka směřována a pólována více „ven“, jindy se obrací spíše „dovnitř“. Oba procesy jsou stejně významné, vzratné a neoddělitelné. V cyklu *Ach!* je zdůrazněn onen první modus operandi – i onen „vnější“ modus vivendi.

Zhruba během posledních dvou let se ve mně začala hromadit či bunzírovat jakási energetická vlna a postupně mi docházelo, že to zřejmě nějak souvisí s politickou a sociální situací kolem mě, že ta míra běžné hlouposti, agresivity či absurdity prostředí, jež bývá ve zkratce označováno jako *res publica*, podezřele a exponenciálně roste a bubří. Kvantita přerůstala v kvalitu, jak praví klasičtí učedníci Antikristovi.

Až dosud jsem výkony všelijakých těch topánků a jejich gulí a toskánek, mašinířů a jejich milionů, paroubků a jejich kdo z vás na to mání, notorické blbnutí notorického Klause atd. atd. vnímal jako otravný, možná nedůstojný, tu více, tu méně nebezpečný, ale přece regulérně komický folklor. Ale od intronizace Nečasovy vlády – možná i v souvislosti s blížícím se koncem světa, jenž nedávno nastal – začaly jevy a úkazy nabírat zlověstně dramatických poloh a rozměrů: jenom ty Věci veřejné a mýdlová opera jejich kýčovitých skandálů, ty odposlechy, co dlaždič klnoucí blondýny, abelizace... Každý týden se zdálo, že míra všeobecné sdíleného hovadismu je dovršena, ale nebyla to pravda, neuplynulo ani čtrnáct dní, a přišla nová, ještě obludnější a idiotštější pohroma. A nakonec se takzvaní „demokratičtí“ vládnoucí protagonisté pustili sami do sebe jako koně. Parkanová, Promopro, Gripeny, Pandury,

prachy, prachy, prachy! „Rebelové“ (Ty vole!!!) v ODS! Církevní restituce! Nic jim nevadilo, že přece těm kecům už nikdo nevěří, dokonce už z lidí ani nedělali blbce jako vlády předešlé. Říkali na plnou hubu to, o čem se ve slušných vyspělých demokraciích jen šeptá. Že totiž lid, ten čítankový suverén moci, je nezajímá ani za mák nehtu! Vše vyvrcholilo do všech koutů nebes volající „prezidentovou aminou“ – takovou kravinu si přece nikdo ani v té nejdívočejší básnické imaginaci nevysní a nevymyslí. A potom ty volby! Zdálo se, že toto národní společenství se rozhodlo spáchat hromadné harakiri sebe-zprzněním a sebe-zesměšněním! No a to už jsem nevydržel – musel jsem se s tím nápořem záporu a obludné mrazivé fascinace nějak popasovat.

Jak bys odpověděl na tvrzení Petra Krále, že angažovaná báseň je nonsens, protože „není a nemůže být tou nepředvídanou událostí, která je objevná i pro svého autora a jejíž obsahy se vyjeví až po jejím dopsání“ (P. Král v rozhovoru pro Tvar č. 3/2013)?

Postulujeme, a tu bude Petr Král se mnou možná souhlasit, že každá skutečně autentická poezie je zároveň angažovaná. Nemůže nebýt, neboť v případě opačném byla by ignorantská, neautentická. Jenomže to znamená (shodneme-li se předběžně na významu a obsahu slova autentická) angažmá v širokém smyslu podstatného a nezakamufovaného osobního a osobnostního vkladu. Angažmá v užším smyslu slova – jak o něm mluvím výše – bývá vnímáno jako tvůrčí přístup a postup à la these, jako arbitrární básníková intence, jež je jaksi nepatřičně podřízena nějaké vnější ideji či apriorní hodnotové škále. To známe nejen z národního obrození či z let padesátých, to jsou ty ódy na Masaryka a Stalina, stranu, práci, vlast, prostě ty staré dobré životopisy svatých. Uctívání kultu. Umělé mýty. No a tak dál – básník má sloužit! Pokud možno Pravdě! Kýč ve zkapalněném stavu.

To je samozřejmě nejapná blbost a takto já své angažmá věru nenahlížím. Básník hodný toho jména v básni ničemu neslouží, nýbrž především se svou básní souloží – miluje se s ní v dobrém i zlém, na život a na smrt,

abych tak řekl. Pokud je jeho milostný výkon *následně* k něčemu dobrý, pokud třeba i někomu pomůže prožívat či lépe vyznávat svět, tím lépe. Pokud ne, tak holt ne.

Takhle je to jednoduché. Petr Král, ač sám již delší čas deklarovaným ne-surrealistou, mluví o básni jako o jakémsi mimovolním, ne-li psychoautomatickém, tedy alespoň nezáměrně situovaném, primárně hravém aktu, jenž jako by ani nebyl práv svého tematického východiska. Vyostřím-li úvahu, pravím, třeba i s odkazem na Mikuláše Medka, že ze svého vědomí se autor, ba ani explicitně surrealistický autor, nikdy *zcela* nevyzuje. V letitém sporu o povahu a funkci takzvaného psychického automatismu (ne nutně automatického psaní!) v tvorbě přijímám podobojí tvůrčí východiska – atematické i tematické. To druhé ostatně – zklamán z nemožnosti dospět k *čisté* podobě výrazového automatismu – aprobeje nakonec i Breton: „...v poesii může automatismus vstoupit do kompozice s určitým předem promyšleným záměrem: budiž, avšak riskujeme opustit sféru surrealismu, neuplatňuje-li se automatismus alespoň pod povrchem“. To riziko podstupuji stále a rád. Zde totiž leží jádro věci: nevím, co o daném – a priori daném, pro mne však nějak niterně, tj. emocionálně, afektivně atraktivním – tématu chci říci, a co nakonec řeknu. Ale vím, že něco říci chci. Ba dokonce to *zčásti (!) tuším* nebo mohu tušit! Je to sféra střetávání, našeptávání, prolínání tušené intence (vědomí) – emocí, afektů, obsesí aj. (nevědomí) a vzpomínek, myšlenek, vědomostí, aluzí atd. (předvědomí), jež se s předchozími plány asociují. V tomto invertovaném nerovnostranném bermudském trojúhelníku se neztrácí, ale vynořuje, ustaluje, formuje a deformuje básnické sdělení. Bretonem nastartovaný motor běží pod povrchem. A tak ani já, ačkoli jsem si zvolil pro svou báseň „angažované“ téma – například jmenovanou *prezidentovic aminu*, jež mne emocionálně excitovala (nasrala v neskonale fascinujícím úžasu) a intelektuálně zaujala (marná moralistní úvaha nad projevy a principy praktické politiky) –, nevím, co vlastně napíšu, a posléze žasnu, jaké že tušené, ale mnohdy právě zholá netušené obsahy se mi – řečeno slovem P. K. – *vyjevily* z duše klávesnice. Toto pojetí není ani čistě effenbergerovské, neboť nepostuluje intencionální *nadvládu* kritického, revoltního vědomí, ale vnímá je jako jednou více, jindy méně zdůrazněnou, třeba

právě spontánně potlačenou, leč nikdy zcela potlačitelnou intervenci.

Jak vidíš dosavadní diskusi o angažované poezii, respektive jak hodnotíš její konkrétní projevy?

Nejsem bohužel příliš informován. Takzvaně (neo)angažovanou poezii, o níž se diskutovalo na stránkách *Tvaru*, A2 nebo i *Hosta*, příliš neznám. Co se mi dostalo do ruky, přišlo mi plytké (Těsnohlídek a spol.), snad s výjimkou některých básní Milana Kozelky a částečně i posledního opusu z Nakladatelství Petr Štengl (pseudonym Rops). Teoretizujícího Pioreckého si tedy ještě přečtu, Vaníčka číst nemusím – jeho recenze na Králový *Medové kuželky* myslím vstoupila královskou branou do dějin novodobého literárněvědného mašiblu. Dokonce s takovou razancí, že ji zaregistrovaly i velmi, ale opravdu velmi nekompetentně nastavené a necitlivé senzory jinak celkem hodné paní Klíčové v dalekém, předalekém a námi všemi milovaném Hostu.

Kam bys tedy svůj nejnovější poetický výkon zařadil? A kdo jsou tví pokrevní bratři?

Žert, satira, ironie a hlubší význam. Sarkasmus, travestie, blasfemie, černý humor. Sade, Baudelaire, Lautréamont... Swift. Benjamin Péret a jeho sbírka *Tenhle chleba nežeru* (i když autor zní i jinými témbry). Tristan Tzara. Divý, temně jasný bard Aimé Césaire! Desítky dalších, není místa. Maestro Woland. A mezi námi, děvčaty? Mácha, Havlíček, nejlepší Gellner či Antonín Macek. S. K. Neumann anarchický. Jaroslav Hašek zlotřile geniální. Jiří Wolker! krutý a nesentimentální (sotva už Hora nebo Seifert té doby). Voskovec a Werich nespoutaní. Menším podílem i Bondy a Vodseďálek let padesátých. Zbyněk Havlíček a jeho *Stalinská epocha*. Šebek a jeho autoportréty doby. Leckterý Diviš. A ovšem: Vratislav Effenbergger se svými gejdíry a světlicemi rudobělého tvůrčího vzteku: v *Mdllobách*, v *Problému skladby* a jinde, téměř na každém básnickém kroku. V *Surovosti života a cynismu fantazie*. Eva Švankmajerová a její (nejen) *Jeskyně Baradla*! Filmy Jana Švankmajera. Septicky skeptické, černé groteskní morality Josefa Jandy a sebetříštivé střely-blasfemie Jana Kohouta. No a třeba odněkud jinam: filmy Karla Vachka a učedníků jeho? Jistěže. *Tahle (!) země* není pro žánry!

Přípravil Adam Borzič

POEZIE Z VIRTUÁLNÍCH SÍTÍ

Lucie Schindlerová / medea

tvor / pod povrchem

v očích má dvě kotvy,
přičemž kotva je nástroj, který spojuje
plavidlo se dnem
tak se ptám, kam zmizela vodní plocha
na níž pluli delfíni? spustili se
pod hladinu na řetězu?
zaryli se do dna a tím fixují tělo na místě...

dělí nás od sebe sotva třicet stop
pohybují se podle Archimédova zákona:
vztlakovou silou
od kliky k židli,
vratká chůze, buď zdvořilá;
(projevují se tichým, odtažitým způsobem)
ve jménu klíče
hledám k té hladině dveře

a možná stačí odemknout
za příslib, (vyplňuji přání ostatních
– nikdy nebyla dostupnější), slova přece
vedou k řeči, řeč
třetího oka
neimituje, ale rozvíjí
vzkaz pod tvým dechem; objevují se
v knize o začátcích a jiná
zdánlivě všední spočinutí

a možná že
muž je lodní trup,
předělený horizontálně palubou
a podpalubí
je neprůzvučné, můžeme si je představit
jako ubytovací prostor
určený pro odchov krve a myšlenek:
plave v nich klíč a zřítelnice,
a delfín

je jiný název pro plavecký styl
pojmenovaný motýlek

když si hlídáme soukromí
zad

Lukáš Horák / Kuchot

intimyt

možná že tě ten tupý zvuk
přiměje hodit knihu
na prádelní sušák
a ve vidině nové básně
dokonce vyběhneš mokrý z vany

dost možná ten tupý plechový zvuk
jsou jenom děcka s petardami
nebo popelář
co pár domů před koncem směny

ve spěchu hrubě napadá
popelnice

a možná tam jsou všichni
polekaný chlap
a děcka schovaná za kůlnou
dech tak vzrušený
že zamlžil i okna mého bytu v patře

Vracel jsem se několikrát, než jsem první báseň vybral. Nejprve se mi zdála být neprostupná, místy až únavná. Tušil jsem příběh, odrazovaly mě myšlenkové konstrukce mezi symbolickými obrazy, zvlášť v hermetické, poznání postuluji třetí strofe, jež dávala vzpomenout na J. Kameníka. Ovšem akrobatické ponory a průplavy v dalších částech mě přitahovaly. V nich jsem spočíval, od nich se mnou vyslaný radarový signál odrážel zpět ve hmatatelném tvaru, nosném a pevném při opakovaném čtení. Nevím, „o čem“ to celé je. Spokojuji se s obrazem, jež ve mně celek vymaloval a který ve mně povede svůj život. Radím prožitek nad intelektuální poznání, výrazový vjem nad myšlenkové jádro. Je-li báseň způsobem jednání, aktem, který podníti jiný akt, nepotřebuji vědět, jak její motor pracuje. Poznávám jeho činnost po zvuku, rytmu a krajině, již mě provází. Někdy si vystačím i s konstelací prvků, jež sama vyvolá novou

zkušenost. Jindy vyhledávám vícevrstvé vibrace rozeznávající konstanty lidské existence. Tím pro mě báseň získává náplň i pod slupkou, je úsekem příběhu s mým vlastním směřováním, svěbytným a intimním objektem mezi autorem a mnou, dotýkaným ve stavu duševní bezbrannosti.

Totéž, byť v obráceném gardu, může platit o druhé ukázce, na pohled průhledné, až banální, avšak stejně lákavě vtahující do sítě, o nic slaběji rozechvívající vjemové receptory. Klíčovým slovem je *tajemství* a vzrušení, jež jeho výskyt provází. V textu příznaná a jím zároveň zhmotňovaná metafora básnického objevu se v mém čtení přenáší i za hranici poezie. Představuji si, že hudebník by na podobný impuls složil píseň, výtvarník namaloval obraz, nebo že takto se cítil Isaac Newton, když na něj spadlo jablko. Vpád něčeho neodbytného, náhlého, co vyburcovalo ducha i tělo k okamžité reakci, jemně ignorující společenskou konvenci. Nahota a intimita v blízkosti potenciálního ohrožení. Možná se za záhadným zvukem skrývá neštěstí, které chce být zamlčeno, a původně nové se stane vytěsněnou důvěrností. Možná máme vědět, že se *nikdy* nedozvíme celou pravdu, přestože se jí vystavujeme bez zábrany. I taková konstanta by poezii slušela.

Ladislav Selepko